

כתר התורה

ע"ש רבי יצחק אבוחצירא זצוק"ל

רבי יצחק יוסף שליט"א

בית ההוראה הארצי כתר תורה ע"פ פסקי מרן

פרשת יתרו תשפ"ד

העלון השבועי

מאמר השבוע

הרב אברהם רחמים

ליהנות מזיו השכינה

ויקרה, אבל מה אתי? – הגוף שלך, אני רעב! למה אני צריך להיות מעונה כאשר עוסקים במצוות?!... הרי שבכל חיזוק אחד מן הרכיבים של האדם – גוף ונשמה, הצד השני יכול ויטען על קיפוחו.

מתי תתכן שלמות בין השניים? אין זה אלא כאשר שני השותפים 'אוכלים' יחדיו.

דהיינו, סעודה דשנה של בשר, עופות ויין, בתוכה מסובים תלמידי חכמים, כאשר מפיהם נובעים דברי תורה מיוחדים המרוממים את הנשמה אל השחקים. או אז כאשר האוכל טעים, יחד עם דברי התורה המתוקים, כל חלק מן האדם מקבל את סיפוקו וצוהלים השניים יחדיו. זו שמחה שלמה – שמחה בלי תלונה של אחד מן הצדדים, זו דוגמה של 'הנאה מזיו השכינה'!

על כך נאמר המשך המשנה באבות: 'שלשה שאכלו על שלחן אחד ואמרו עליו דברי תורה כאילו אכלו משלחנו של מקום ברוך הוא שנאמר (יחזקאל מ"א) 'וידבר אלי זה השלחן אשר לפני ה'.

מכל מקום, במצבים אלו נאמר 'כאילו' נהנה מזיו השכינה, שהרי סעודה מבורכת זו פסקה וחלפה. אולם, לעתיד לבוא יזכו עמלי התורה ועושי המצוות 'ליהנות מזיו השכינה' – באמת, ולא ב'כאילו'.

ומה פירוש ליהנות באמת?

ה'מסילת ישרים' כותב, שהאדם לא נברא בעולם הזה, אלא בכדי להתענג וליהנות. אלא שהעינוג שנברא להתענג בו, זהו – על הקב"ה. 'שזהו התענוג האמתי והעידון הגדול מכל העידונים שיכולים להימצא'. ננסה להבין מעט מהו ההבדל בין ההנאות שלנו היום – לבין 'להתענג על ה' שזהו התענוג הגדול.

אנו כיום בעולם הזה, משתדלים ליהנות בכל יום. – אדם שחי בעולם ולא נהנה – זהו אדם מת! אדם לא יכול לחיות בעולם שפוי בדעתו, בלא ליהנות. אלא, שיש הנאות מותרות והנאות אסורות. אנו בני אדם בוחרים ממה להיות ניוונים. ברם, המכנה המשותף בין כל בני האדם על פני תבל, שכולם חייבים ליהנות.

בפרשה, יתרו – נפגש עם חתנו משה. יתרו 'כהן מדין' זוכה לשמוע מפיו משה רבינו את הנסים הגדולים שהתרחשו לבני ישראל ביציאת מצרים, יחד עם הנקמה הגדולה שנקם הקב"ה בפרעה ובחילו.

אחר כל זאת יתרו מקריב זבחים ועולת לקב"ה ומזמין את כולם לסעודה. אז נאמר: "... וַיָּבֹא אֶהְרֹן וְכָל יִשְׂרָאֵל לְאָכֹל לֶחֶם עִם חֹתֵן מֹשֶׁה לְפָנֵי הָאֱלֹקִים".

והשאלה: מה פירוש 'לאכול לפני האלוקים', וכי לפני האלוקים היו אוכלים? אלא מבאר רש"י יסוד נפלא. 'מכאן שהנהנה מסעודה שתלמידי חכמים מסובין בה כאלו נהנה מזיו השכינה! לכך נאמר שאכלו לפני האלוקים'.

עתה, ננסה לעכל את הנאמר: אם באים לדבר על 'הנאה מזיו השכינה' שהיא תכלית ההנאות, היא העונג המובטח לצדיקים לעולם הבא כנאמר 'צדיקים יושבים ועטרותיהם בראשיהם ונהנים מזיו השכינה' (ברכות יז). אם כן למה להכניס להנאה רוחנית זו, 'אוכל' – לחם, בשר ויין. האם אין זה מוזר לשתף אוכל ושתייה להנאה כה רוחנית – 'זיו השכינה'? האין זה הופך את 'זיו השכינה' למושג גשמי וזול יותר?!

אלא הביאור נעים ונחמד. כידוע, האדם מורכב מגוף ונשמה. כל אחד מן השניים דורש את הנאותיו.

אם האדם יפטם את עצמו במעדני העולם יומם ולילה, הרי שחלק הגוף ייהנה, אולם הנשמה נותרה רעבה ומלבד הברכות שיברך על האוכל תחילה וסוף אין לה שמחה כלל, וכבר לקראת סוף האכילה יוכל להרגיש קול רחש בלבו התובע ואומר: 'אכלת ושתיית, ומה אתי – הנשמה שלך?...' מה יצא לך מכל האכילה הזו?!... ואכן, כך אמרו חז"ל במשנה באבות: 'רבי שמעון אומר: שלשה שאכלו על שלחן אחד ולא אמרו עליו דברי תורה כאילו אכלו מזבחי מתים שנאמר (ישעיה כ"ח) 'כי כל שלחנות מלאו קיא צואה בלי מקום' (פ"ג מ"ג).

מנגד, כאשר אדם לומד דברי תורה באהבה ושמחה ללא סעודה ודבר מאכל הרי נשמתו נהנית, ברם, הגוף עדיין חפץ בקבלת צרכיו וגם הוא משמיע את קולו, וז"ל: 'אכן, עסקנו בתורה היטב, זו מצווה חשובה

המשך בעמ' 3

להקדשת העלון לברכה הצלחה
ורפואה ולעילוי נשמת יקיריכם
היכנסו לאתר כתר תורה ketertora.co.il
ולחצו על הלינק לתרומה. וכתבו בקשתכם

לשאלות בהלכה חייגו
02-5408030
משעות הבוקר ועד 12:00 בלילה

בס"ד יום ג' לסדר בשלח יג כסליו תשפ"ד לפ"ק

נושא: חיוב תשלומין קבע תור למטפל רפואי וביטל ברגע האחרון ו/או שלא הגיע.

לכבוד הרה"ג אלון בן שבת שליט"א

ראש מוסדות כתר תורה.

אחרי דרישת שלומו הטוב הנני נחפז להשיבך בקיצור על דבר שאלתך בראובן שקבע תור אצל שמעון שהוא מטפל רפואי מסוים, ולא הגיע לפגישה, האם הוא חייב לשלם דמי ביקור?

תשובה: בשאלתך לא הגדרת לי אם הוא לא הגיע מחמת אונס או שמא מתוך רשלנות לכן אדון משני הצדדים. כמו כן לא אמרת לי אם המטפל הגיע במיוחד לקליניקה בכדי לטפל במטופל שקבע את התור (שאו הוא חייב בתשלום מפני שהיתה תחילת מלאכה בהליכה למרפאה וזה קניין שמתחייב) או שלא הייתה תחילת מלאכה כגון: שהמטפל היה בקליניקה וחיכה למטופל שהוזמן ששם לכאורה לא נוכל לחייב אותו וזאת מפני שהיתה כאן רק התחייבות בדבור.

יצוין ויודגש יוער ויורא שכל פרט משנה את הפסק, מזה גם שלא שמעתי את שני הצדדים וכידוע חייב לשמוע את שני הצדדים.

ולהלן אגע בשתי נקודות שכיחות: א – כשלא הגיע שלא מחמת אונס אלא מתוך רשלנות. ב – לא הגיע ו/או ביטל את התור מחמת אונס.

א. חזר בו שלא מחמת אונס - דהנה דינו של המטפל הרפואי כדון קבלן [ידוע החילוק בין פועל לקבלן, עיין בשו"ת מהר"ם מורטנבורג (דפוס פראג סי' תעו) ואני מצטט "א"כ לא ידעו פשט ההלכה במה מחלקין בין פועל לקבלן דדבר פשוט לכל כי פועל אינו רשאי להתבטל כמו שכיר יום או שכיר חודש או שכיר שנה באותו אמר רב (ב"מ יג, עג) שיכול לחזור בחצי היום מטעם עבדי הם ולא עבדים לעבדים אבל קבלן שקבל על לקצור קמה או בגד לארוג והוא רשאי להתבטל כשהוא רוצה רק כשלאחר זמן יגמור אותו אין שייך לומר עבדי הם ולא עבדים לעבדים כיון שגשאי להתבטל כשיצוה הרי לפנינו הגדרה ברורה של המהר"ם מורטנבורג בהבדל בין פועל לבין קבלן שבאופן שהוא יכול להתבטל ממלאכתו ולהשלים אח"כ את העבודה דין קבלן משא"כ בפועל המונבל לעבודה בזמן מסוים ואינו יכול להשטט מלעבוד בזמן העבודה וכמו כן אם לא יסיים את העבודה אינו חייב להשלים]. וכשהמטופל לא בא בזמן שקבע, הרי חזר בו משכירות הקבלן, ותנן במשנה (ב"מ עה:) השוכר את האומנין והטעו זה את זה, אין להם זה על זה אלא תערומת.

וכתבו שם בתוס' (בד"ה השוכר) דדינא דמשנה הוא בין בפועל ובין בקבלן, דכל היכא דתנן "אומנין", היינו בין פועל ובין קבלן, והיכא דתנן "פועל", היינו דוקא פועל ולא קבלן. ובתוס' (ב"מ עו: ד"ה אין) מבואר דכל הדין שאין להם זה על זה אלא תערומת, הוא באופן שאם בעה"ב חזר בו משכירות הפועל, יכול עדיין הפועל להשכיר עצמו במקום אחר, דאם לא יכול להשכיר עצמו במקום אחר, חייב בעה"ב מדניא דגרמי, וא"כ בנדו"ד שמונע ממנו לקוחות אחרים, ודאי הוי חייב מדניא דגרמי, והוי ברי היזקא. והרמב"ן בחידושו לב"מ (עו: בד"ה ואני), כתב: "ואני מודה לו בדין זה שאם היו יכולים להשכיר עצמן בתחילת היום או מאמש ועיכב עד שעה שאין מוציאין להשכיר, ודאי נתון להם שכרן דהוה ליה לדידהו כדבר האבד". וכן כתב גם הרשב"א, הובאו דבריו בשטמ"ק שם, ובנימוקי" (מו: בדפי הרי"ף) וברב המגיד (שכירות ט, ד) ועיין ברא"ש (ב"מ ו, ב). וכך פסק בשו"ע ("חומ"ם שלג, ב) וז"ל: "במה דברים אמורים שאין להם עליו אלא תערומת בשלא הלכו, דוקא בשלא היו יכולים להשכיר עצמם אמש כששכרם בעה"ב זה, אבל אם היו נשכרים אמש ועכשיו אינם נשכרים כלל, הרי זה כדבר האבד להם ונתון להם שכרם כפועל בטל". ועיי"ש בסמ"ע (שם, ס"ק ח) דחיובו מדניא דגרמי, והיינו כתוס' הנזכר לעיל. ובקצוה"ח (שלג, ב) הביא את קושיית בנו שהקשה על התוס' המחייבים מדניא דגרמי, הרי קי"ל דהמבטל כיסו של חברו פטור, וא"כ אמאי חייב אף באינם מוצאים כעת להשתכר. ובתחילה רצה הקצוה"ח לחלק בין נזקי מומן לפועל שהוא נזקי הגוף, דאף שבנזקי מומן קי"ל דהמבטל כיסו של חברו פטור, מ"מ בפועל שביטול מלאכתו הוא כנזקי גוף, חייב. וכתב הקצוה"ח דנפק"מ בזה זה אם שכר בהמות חברו, דהוי נזקי מומן ופטור. ועיי"ש בהמשך דברי הקצוה"ח דדין דבר האבד הוא דין מיוחד בפועל. ולפי"ז דוקא התחילו הפועלים במלאכה שייך לדון כן. אמנם עפ"י פשטות הראשונים הנ"ל נראה ברור שחייב המזמין, כיון שמנע ממנו להשתכר ע"י שהזמין תור ולא הודיעו. והגרעק"א שכתב אף הוא דהוי חייב בפני עצמו, אפשר שהוא לא ס"ל דדוקא התחילו במלאכה. וזאת כדי שלא יסתרו דבריו דברי השו"ע (ושכירות פועל אפילו באמירה בלא קנין, כדמוכח מהסוגיא). ומ"מ אינו חייב לו רק כפועל בטל, דכן נפסק בשו"ע שם. ומטפל רפואי ודאי לא דמי לאוכלושי דמחוזא דאי לא עבדי חש"י. אך כל זה באופן שאינו אונס.

ב. ולגבי דין אונס - אבל אם הוא לא הגיע מחמת אונס ולכן הוא ביטל את התור. דינו כאונס בשכירות פועלים בדבר דתרווייהו לא הו"ל למידע, דקי"ל ברא"ש (ב"מ ו, ג) דהמוציא מחבירו עליו הראיה, וכן פסק בשו"ע חו"מ (שלג, א ובסמ"ע ס"ק א), ועי"כ אם הוא באמת היה אונס והוא יכול להוכיח זאת הוא יהיה פטור לשלם. ומצד שני אם יודע המטופל שלא יוכל להגיע לטיפול משום האונס ויש מספיק זמן להודיע לרופא על ביטול התור ולא עשה זאת יתכן שיהיה חייב לשלם, ובפרט אם אין צריך לטרוח הרבה בשביל כך ורק שיחת טלפון עם המזכירה או השארת הודעה

המשך בעמ' 4

שאלה

לכבוד ידידי הרב ר.ב. מה ששאל בעיסוקו במחנה צבאי בעניין ברכת כהנים שיש לכהן לחלוץ נעליו, אם יש להקל לחייל באופן חד פעמי באופן שלא הספיק לחלוץ מנעליו מחמת גודלן, או אפילו בקבע לחייל או לחיילים הנמצאים כעת בשירות הצבאי שנעליהם גבוהות ומסורבלות ויש טירחה גדולה בהתרת הקשרים וחליצת המנעל.

תשובה

דין חליצת המנעל הוא בגמרא סוטה מ. מתקנת ריב"ז ובי' טעמים בדבר:

א' מפני כבוד הציבור (שאין ראוי שיראו מנעליו מפני מיט שעליהם)

ב' שמא תפסק רצועה בסנדלו ויחזור לקושרה, בעוד שאחיו הכהנים נושאים כפיהם ויבואו להוציא עליו לעז שהוא בן גרושה וחלוצה ונתחיל לכהונה, ולכן אינו נושא כפיו.

ונפסק בשולחן ערוך סימן קכ סעיף ה'.

ומזן וצ"ל בשו"ת יחוה דעת ח"ב סימן יג הביא בשם הגאון ויקרא יהושע שנראה שדוקא אם עולה לדוכן צריך לחלוץ מנעליו אבל אם נושא כפיו בקרקע ליד הדוכן אין צריך לחלוץ ואין שייך טעמי דכבוד הציבור כיון שאינו על הדוכן אין רואים כל כך את מנעליו וגם אין לחוש שתפסק הרצועה דכיון שאינו על הדוכן לא ישיגחו בנעליו לראות אם קושרם באמצע נשיאת כפיו.

ואף שבמנעלים חלקות שאין בהם רצועות גם כן אין לישא כפיו משום לא פלוג יש לומר דכל זה בגוף תקנת ריב"ז "שאין הכהנים רשאים לעלות בסנדליהם לדוכן" אבל כשאנו עולה לדוכן כלל שפיר דמי ולא אמרינן לא פלוג וכמו שכתב הרדב"ז חלק א' סימן רלז בזה, וראה עוד בהלכה ברורה חלק ו' עמוד שנה' בבירור הלכה כ' שהביא עוד פוסקים כהרדב"ז

אולם בכף החיים ס"ק קז כתב דגם בזה יש לומר לא פלוג ושיש להקל רק בשעת הדחק, וביחוד דעתה הנ"ל כתב שאין דבריו מוכרחים וסיים שהרוצה לסמוך על המקילים כדי שלא יתבטל לגמרי ממצות נשיאת כפיים אין מזניחים אותו אבל המהדרים חולצים נעליהם כתקנת חז"ל.

גם בשו"ת ציץ אליעזר חלק יד סימן יא היקל בזה בבית הכנסת שלו הנמצא בבית החולים שערי צדק לחולים השוהים שם וקשה להם לחלוץ מנעליהם וחזר על זה בחלק כ סימן כו.

המשך בעמ' 3

כאשר נתבונן בסוגי הנאות העולם, כולם יוכלו להודות כי הנאות העולם הזה אינן הנאות שוות. ומדוע?

משום שהן לא מתחדשות, הן הנאות חוזרות על עצמם. הנאות שנובעות מחמת חסרונות. דוגמא: אדם אוכל סעודה דשנה שיפודי פרגיות מתובלות או כבד אווז צלוי ברוטב מקסיקני ונהנה מהן עד מאוד. אבל אחר ששבע ודשן, הגיש לפניו המלצר שיפודים נוספים כיוצא בהן, על פי המציאות המקובלת אדם שסיים מנה אחת שכזו אינו יכול להמשיך ולאכול עוד כאוות נפשו, הוא מוגבל בכמות. ואף אחר מנוחה כאשר יגישו לפניו את אותו אוכל טעים ומיוחד לארוחת הערב, מסתבר מאוד שלא יוכל לאכול את אותו הדבר, על אף שבצהרים מאכלים אלו היו טעימים וערבים מאוד לחיכו.

אכן, בכדי ליהנות שוב מארוחה טובה דומה לזו, על האדם לעשות הפסקה, מאותם מאכלים, כך אחר מספר ימים או שבועות גם כאשר יגישו לפניו את אותם מאכלים, יוכל ליהנות ולחוש את אותה הנאה שהייתה בארוחה הקודמת.

כיוצא בדבר, אדם קונה בגד חדש או רכב חדש.... הנאת הרכישה היא עכשווית, אחר שיקנה אחד ושניים הוא כבר לא ינהנה שוב ברכישה מחודשת, אלא אם כן יעבור זמן מה ושוב יבקש להחליף את הבגד או את רכבו או מקום מגוריו.

– מסקנה: כל הנאות העולם הן בודדות במספר, הנאות קבועות חוזרות על עצמן, ובכדי ליהנות מהן פעם נוספת אנו צריכים להיות חסרים מהן.

ברם, הנאה 'מזיו השכינה' היא אחרת. זו הנאה שהולכת ומוסיפה, הולכת ומתחדשת, ללא גבול במספר וללא שובע. בכל יום ויום או רגע ורגע הצדיקים יזכו להתחדש בהנאות וקרבת אלוקים, במציאות שלא הכירו אותה קודם לכן, הנאות מחודשות וערבות ללא גבול במספר וללא גבול בגוון.

דוגמא קרובה במעט מעט למציאות שכזאת. נתאר לעצמו שהמצאת האופניים, המכונית, המטוס והחללית שהתרחשו בהפרש זמן של מספר שנים, היו מתרחשות יום אחר יום, איזו התפעלות עצומה הייתה לבני האדם באותו השבוע. כל כלי הוא חדש שונה מקודמו ומשופר יותר, כל כלי חדש שהופיע לא היה כמותו מבעוד יום, אף אדם שרגלו דורכת על פני כדור הארץ לא העלה על דעתו שיכול להיות כדבר הזה כלל.

כך לעתיד לבוא ההנאות לא יהיו חוזרות על עצמן, אלא הן יתחלפו ללא גבול ושיעור, בכל יום ההתפעלות מהידיעה החדשה בהכרת הבורא תהיה להבדיל אלפי הבדלות כמו מי שהכיר את האופניים ולמחרת הכיר מכונית ולמחרת הכיר את החללית. וכן, ההנאות לא יבואו לרפאות עצב או להשביע רעב, אלא יהיו הנאות של תוספת שלמות ללא גבולות. הנאות – ללא כל צער ועצב לפני או אחרי. הנאות חדשות – ללא כל חסרון ממקום אחר. הנאות – שלא יפסקו נצח, סלה, ועד.

אכן, איכות ההנאה ועוצמתה תהיה נקבעת רק על פי השתדלות האדם בעסק התורה וקיום המצוות ועל פי הצלחתו בניסיונות שעוברים עליו במשך חייו, רק מאלו יוכל האדם לרכוש את הזכות להתענג ולהנות בתכלית הענינוגים וההנאות כנאמר 'עין לא ראתה אלהים זולתך יעשה למחכה לו'!

יהי רצון שנוכה ליהנות מזיו השכינה ב'כאילו' ואף 'באמת' – אמן!

וראיתי להראש"ל ארי עלה מבבל הרב יצחק ניסים בשו"ת יין הטוב סימן לו על מה שהתלונן הרב הראשי לפניו הרב בן ציון מאיר חי עוזיאל בהיותו הרב דתל אביב שיש במקומו כהנים שאינם חולצים מנעליהם דעוברים על התקנה וכתב על זה הרב ניסים שהוא זוכר בבירור עד עלותו לארץ הקודש דרך היה המנהג בבגדאד שמי שלא היה חולץ מנעליו מאיזו סיבה לא היה עולה לדוכן אלא עומד ליד ונושא כפיו, אולם אם אותם הכהנים בתל אביב עולים במנעליהם כך לדוכן בוודאי שיש לבטל זאת.

וע"ש עוד שאין לחוש לאגודות אגודות בזה שחלק מהכהנים בלי נעליים וחלק עם נעליים.

והנה מדברי מרן ביחוד דעת נראה שבמקום שיש חשש שיתבטל לגמרי מנשיאת כפיו יש להקל, וראיתי סברא להקל לחד טעמא בזמנינו שהמנעלים תמיד מגולים ואין כאן ביזיון כבוד הציבור שיראו מנעליו בטיט שהוא דבר הרגיל. ויש להוסיף בפרט שכיום הדרכים מרוצפים ואין אבק הדרכים וטיט מצוי כל כך כמו פעם עד שיראה כן במנעליו.

והנה בהליכות עולם פרשת תצוה כתב דהמנהג פשוט בארץ ישראל שהכהנים חולצים נעליהם בכל עניין וכן ראוי לנהוג. אך בחוץ לארץ יש כהנים שמקילים בדבר והואיל ויש להם על מי לסמוך אין מזניחים אותם שיש לחוש שיתבטלו לגמרי ממצות ברכת כהנים.

ולפי זה בארץ ישראל אין להקל כלל בדבר, אולם נראה דהרב דיבר על אותם המתעצלים בהורדת המנעל ורוצים לנהוג כן בקבע בארץ ישראל, וכן לא יעשה, אבל בשעת הדחק כנידון הציץ אליעזר בחולים וכיו"ב יש לומר דאין מזניחים אותם גם בארץ ישראל.

הלכך למסקנה דעלייה לדוכן במנעלים ודאי אין להתיר.

ואפילו אם אינו עולה לדוכן אין להתיר בארץ ישראל אלא אם כן הוא דוחק גדול כמו חולי וכיו"ב, אבל אם הוא רק משום טירחא גרידא כמו נעלי צבא אין להקל נגד המנהג הפשוט בארץ ישראל, ובפרט שיש לחוש שאם יעשה כן פעם אחת יראה לו הדבר כהיתר וימשיך כך להבא.

ולכן היה לאותו חייל שלא הספיק לחלוץ מנעליו לצאת לחוץ ולא לישא כפיו במנעליו.

בברכה

אלון בן שבת

מטרות העמידה

קמחא
דפסחא

לימוד
שירת
הבקשות
לילדים

בית
הוראה

לימוד
טעמי
המקרא

כולל
אברכים

המשן מע' 2 - הלכה למעשה - הרב יגאל אלון

במזכירה האלקטרונית הייתה מספיקה, אבל המנהג היום בדרך כלל שמטפלים כאלו ואחרים מוחלים על זכות זו ומניסיון אף במקומות שבתקנון כתוב שצריך הודעה מראש של 24 שעות בד"כ זה יותר לשם התראה ומוחלים על התשלום. אך נראה לדינא שצריך לברר זאת עם אותו מטפל אם הוא מוחל שהרי מעיקר הדין היה חייב לשלם לו אם היה לו את הזמן להודיעו. וכתב בפתחי החושן חלק גביה ואונאה (פרק ד סעיף ד הערה יב) שכאשר חייב ממון למרות שאין תובעו אין אומרים שמשום שלא תבעו מחל לו, וזאת כשם שאינו נפטר מחוב הלואה מחמת חסרון תביעה. [בדן אם צריך מחילה גמורה ולא מתוך כעס יעוין ביב"א (ו, חו"מ סימן ה, ח)]

ג. ולגבי שכר בטלה של רופא - האמנם קשה להעריך שכר פועל בטל ברופא, אבל ננסה בכל זאת כותב השו"ע (חו"מ ש"ג, ב) ה"ז כדבר האבד להם [סמ"ע סק"ח - וחייב מדינא דגרימין] ונותן להם שכרם כפועל בטל. מכאן נראה לכאורה שמטפל רפואי היה צריך לקבל שכר כפועל בטל. הטור מסביר מהו גדר פועל בטל, פועל בטל זהו מצב שאנו אומרים כמה היה מוכן אדם שיפחיתו לו משכר שהובטח ויכול להתבטל ממלאכתו וסוכם זה רשאי המעביד להפחית לו משכרו. ישנן כמה דעות כמה השיעור של פועל בטל: דעת הט"ז (שלג, סק"א ד"ה שאינו) שכותב בשם רש"י ורבו חננאל דהיינו חצי השכירות. ודעת הרשב"א (ח"א סימן תתקפ"ז) כותב מנכה לו "קצת כפועל בטל" נראה שניתן לומר שלט"ז לפועל עדיף לקבל חצי שכר ולשבת בטל מאשר להתאמץ ולעבוד בכדי לקבל יותר כסף, ואילו לרשב"א דווקא הפועל סבור ששווה לו לא לעבוד רק אם ינקו לו קצת מהשכר. ואחר מחשבה שניה אולי הם בכלל לא חולקים ופשוט צריך ללכת לפי אומדנא של כל אדם והמקרה הספציפי הזה.

דעה מפורשת שהכל הולך לפי אומדנא של האדם והמקרה רואים בשו"ת הרדב"ז (ח"ב ס"י תשצ"ג) שכותב שצריך שתי אומדנות אומדן הפועל ואומדן המלאכה. אומדן הפועל - אם זריו גיבור וחזק או חלש ועצל ואומדן מלאכה - מלאכה כבדה כגון חרש עצים או שואבי מים או מלאכה קלה כשולחני וכיוצא בזה שאם ההפרש בין הזריו והחלש דבר מועט כיוון שמלאכת שניהם קלה. [ואם יודעים שהחלש מפונק ביותר ויש לו קפידא אפילו במלאכה קלה פוחתין לו יותר מזורין]. מכאן שבנידון דין במטפל רפואי שלגביו אין הבדל גדול אם עובד או לא שהרי אין מאמץ מיוחד בקביעת סיבת המחלה אלא הדבר תלוי יותר בידע שלו, נראה שיש צורך המטופל לשלם רק מעט פחות ממחיר הטיפול כדברי הרשב"א. [א"כ המטפל היה צריך לעשות גם עבודה טכנית מסוימת, כמו פעולה כירורגית או כמו רופא שיניים]. דין דומה מזכיר הרמ"א בסימן של"ה לגבי מלמד שביטלוהו שצריכים לשלם לו שכרו משום דאי לא עבדי חלשי וזאת רק אם נראה לבד שנהנה בלימודו יותר מביטולו, אבל אם נראה לבי"ד שנוה לו ביטולו אינו נותן לו אלא כשאר פועל בטל. מקורו של הרמ"א הוא מדין הגמ' לגבי אוכלסא דמחוזא (היינו סבלים שרגילים לעבוד קשה) דאי לא עבדי חלשי. וכותב בשו"ת מנחת צבי (ח"ב סימן א' אות ה') שמדינא דאוכלסא דמחוזא ניתן לומר שהוא הדין אם הפועל הזה רצה לעבוד מחמת חובות שיש לו ולא רוצה לשבת בטל גם כן יצטרך לשלם לו כל שכרו בשלמות, שהרי מה זה משנה אם הטעם שרוצה לעבוד הוא כדי שאביו לא יהיו כבדים, או שלא ישכח את לימודו, או מחמת שזקוק מאד לכסף, בכולם המכונה המשותף שהפועל רוצה לעבוד ולא לשבת בטל, מכאן לנידון דין אם המטפל לא רוצה לשבת בטל לחכות סתם עד שיבוא המטופל הבא אזי לכאורה המטופל יצטרך לשלם למטפל שכר מלא על איבוד התור, אבל מכיון שקשה לאמוד כל אחד כפי מה שהוא הייתי מציע שראוי ונכון לפשר בין הצדדים ולשלם בין חצי לשני שליש מדמי הביקור.

מסקנות:

- כאשר בהזמנת תור אצל המטפל מנוע המטופל מחולים אחרים להזמין תור, והוא ביטל את התור שלא מחמת אונס, חייב לשלם לרופא. משלם שכרו וראינו שקשה להגדיר באיזה סכום מדובר אצל מטפל כזה.
- אם הביטול מחמת אונס שלא היה לו לדעת עליו, קי"ל להמוציא מחבירו עליו הראיה.
- הצעתו היא לפשר בין הצדדים ולשלם בין חצי לשני שליש.

כל זה כתבתי לפי קוצ"ד וצווי"מ וימ"ן עבד לאל עליון, אני יגאל אלון ס"ט

שור המצאה מן המדרח

הרב יוסף חיים בן שבת

רבי חיים פלאגי' (חלק ב')

אחרי הפסק מוכרח בכתובת המאמר אודות גדולי עולם בשבועות האחרונים שחל יום פטירתם לאחרונה, נהדר אנפין לסיים מה שהתחלנו אודות מו"ר ר' חיים פלאגי' זצ"ל. בנוסף נביא כמה סגולות, הנהגות, ופסקי דינים מענינים שליקטנו בקיצור האומר. עוד על חלק מספריו; כפי שהזכרנו, תקצר היריעה מהכיל את פירוט רשימת ספריו ובמה הם עוסקים, אבל לא נמנע מלהרחיב אודות חלקם. (דרכיו למשה); דרשות על הנסים ועל הפורקן בעלילת הדם באי רודיס ובעיר דמשק בשנת ת"ר. עם דברי שבח לשר משה מונטיפיורי על פעולותיו הברוכות להצלת אחיו היהודים. (חיים תחלה); 101 פירושים להסביר מה הקשר בין תחילת התורה לסופה. (רפואה וחיים); תפילות וסגולות יקרות רבות ומועילות לרפואת הנפש והגוף ממש אוצר כלי חמדה. י"כ החיים); חיבור הלכתי העוסק בהלכות ומנהגי ימי חול, שבת וראש חודש. הרב קרא לספרו כף החיים מכמה טעמים, המובאים בהקדמה לספר, אחד הטעמים כי הקב"ה נתן לאדם בחירה בין יצר הרע ליצר הטוב, שהם שתי כפות המשקל שהקב"ה דן בהם, כף החיים וכף המוות, ואם יבחר האדם בחיים ויקיים את הכתוב בספר יזכה לידון בכף החיים. (רוח חיים); על ארבעת חלקי השולחן ערוך. חידושי דינים, רשימות וזכרונות. (רחמים לחיים); ספר הגהות על שו"ת הרשב"א. ושאר ספריו: אבי החל. ארצות החיים. ברכת מועדך לחיים. בתי אבות. גני חיים. דרכי חיים. החיים וידוך. החפץ חיים. הכתוב לחיים. ובהחרת בחיים. זכירה לחיים. חוקות החיים. חיי וחרמא. חיים ביד: שו"ת. חיים ומזון. חיים ומלך. חיים ושלום. חיים טובים. חיים לגופא. חיים לראש: על הגדה של פסח. חלקם בחיים: דרשות. חקקי לב: שו"ת. ימצא חיים. ישמח חיים. כל החיים. כפר לחיים. לב חיים. לוח ארז. לחיים בירושלם. מועד לכל חי. מ"י החסד. מצה חיים. משא חיים. נפש חיים. נפש כל חי. נשמת כל חי: שו"ת. סמיכה לחיים. ספר חיים. ספרי חיים. עיני כל חי. עמודי חיים. עתרת החיים. פני חיים. פעולת צדיק לחיים: על מסכת אבות. פר אחד. צדקה לחיים. קול החיים. רוח חיים. תנופה חיים.

בני; א, ראש וראשון בנו בכורו ר' אברהם פלאגי' - שכיח כראב"ד וחיבר הספרים, ויקרא אברהם, ואברהם זקן, ברך את אברהם, פדה את אברהם (הראשון), אברהם את עיניו, שמו אברהם, אברהם אזכור, כבוד יעקב, זכותיה דאברהם, ועוד ט"ו ספרים. ב, בנו השני, רבי רחמים ניסים יצחק פלאגי', שכיח אחרי אחיו הגדול כראב"ד וחיבר הספרים, "אבות הראש" על אבות דרבי נתן, יפה ללב, יפה תלמוד, ועוד. ג, בנו הקטן רבי יוסף פלאגי', שכיח כרב וחיבר 2 ספרים, יוסף את אחיו, ויוסף אברהם.

סגולות והנהגות;
א, הסגולה המפורסמת המיוחסת לרבי חיים פלאגי' זצ"ל, שהביאה בספר "מועד לכל חי" (פרק ח' - חודש סיון אות ו'), הינה במקורה בספר "מעשה הצדקה", וכך כתב הרב פלאגי': "ערב שבועות יפריש צ"א פרוטות וישלם על שיעור ב' פעמים ב"ן ויתנם לתלמיד חכם עני ועניו, והוא תיקון לעוון אדם הראשון ועוון העגל ולפגם הברית והוא סגולה לחשוכי בנים ומקרב הגאולה, ספר מעשה הצדקה דף קט ע"ב". רבי חיים פלאגי' חוזר שוב על סגולה זו בספרו "חוקי החיים" על פרשת נשא בחלק הנקרא 'מוסר השכל'.

ב, כתב ר' חיים פלאגי' כי בימים אלו יש ללבוש בגדים מיוחדים: א, שבת, ב, יום טוב, ג, ראש חודש, ד, חול המועד, ה, חנוכה ופורים. הוא מוכיח זאת מכך שנתן יוסף הצדיק לבנימין אחיו חמש חליפות בגדים.

ג, בספרו כף החיים (כ"ז, ל"ה) כתב ליוהר מאוד ביום השישי ובליל שבת שלא לעשות מחלוקת בביתו חלילה ובוזה יהיו כולם שמורים כל אותו השבוע.

ד, בספר צוואה מחיים כותב בנו ר' אברהם, שאביו ומורו לא היה מבטל טבילה במקווה פעמיים בשבוע בין בחורף בין בקיץ. עוד כתב, שמעולם לא עבר עליו לילה אחד ללא תיקון חצות ואפילו בימים האחרון. עוד הביא שם, שהיה נוהג לברך ברכות השחר במעמד בניו בקול רם והם היו עונים אחריו אמן.

ה, היה צם שבוע שלם בימי השובבי"ם.

ו, היה נוהג לעשות כפפות לידיו, כי בימיו היו נשים שמשקות ידי ת"ח דרך כבוד.

פטירתו; חצי שנה קודם פטירתו בחג שמחת תורה שנת תרכ"ח, עמד הרב וקרא בתורה בפרשת וזאת ברכה: וימת שם משה עבד ה'... לפתע עצר הרב את הקריאה ופרץ בבכי מר. הציבור שנכח באותו מעמד הבין את חרמז ששעת מיתתו של הרב קרבה, מיד געו כולם בבכיה עצומה, כי הבינו שבאותה שנה ימות הרב, וכך באמת היה, בר"ח שבט חלה ונחלש מאד, וביום ראשון ט"ז שבט שנת ה'תרכ"ח (1869) קרא למנין אברכים תלמידי חכמים וערך מסירת מודעה על פי רבי שלום שרעבי, לאחר מכן עשה התרת קללות, ובלילה האחרון לחייו עוד הספיק לערוך תיקון חצות בבכי רב על גלות השכינה. למחרת ביום שני י"ז שבט ערך שיעור כרגיל לתלמידיו, ובחצות היום שכב במיטתו כשהחיות לא מש מעל פניו, ביקש שיביאו לפניו כוס מים, ובידך בפעם האחרונה לחייו "שהכל נהיה בדברך", ענו אחריו תלמידיו אמן ויצאה נשמתו בטהרה.

מעידים אנשי החברה קדישא שבשעת הטהרה התמלא כל החדר כולו בריח גן עדן שמעולם לא הריחו כמוהו. בהלוויותו השתתפו רבים מיהודי טורקיה, בהוראת המושל הטורקי ליוו אותו גדוד שלם של אנשי הצבא, נציגי השלטונות ונציגי מדינות זרות, עמדו כל אלה שורות שורות, אחריהם עמדו תלמידיו, ואחריהם כל העם כאשר בידיהם החזיקו נרות דולקים עד שהגיעו לבית העלמין של איזמיר, באותה שעה נשבה רוח חזקה וירדו גשמים וכבו הנרות כרמז שכבה נר המערבי ושאף בשמיים מבנים את לכתו. (כך מעיד בנו ר' אברהם).